

Фондация Покров Богородичен насърчава използването на
материалите в този сборник, при условие да се посочва източника и
интернет адреса на фондацията: pokrov.50megs.com

п о к р о в

алманах за православно четиво

В ПРИТВОРА

Божият зов

Йеромонах Иларион (Алфеев)

Вярата – това е пътят, по който Бог и човек вървят един към друг. Първата крачка прави Бог, винаги и безусловно върващ в човека. Той подава на човека някакъв знак, някакво предусещане за Своето присъствие. Човек чува тайнствения зов на Бога и в отговор прави крачка към Него. Бог призовава човека явно или тайно, осезаемо или неусетно. Но човек трудно може да повярва в Бога, ако преди това не почувства Божия зов.

Вярата е тайна и тайнство. Защо един откликва на зова, а друг не? Защо един, чувайки словото Божие, е готов да го приеме, а друг остава глух? Защо един, срещайки Бога по своя път, захвърля всичко и тръгва след Него, а друг се отвърща и тръгва настрана? “И като вървеше покрай Галилейското море, видя двамата братя, Симона, наричан Петър, и брат му Андрея, да хвърлят мрежа, понеже бяха рибари; и казва им: Вървете след Мене... И те веднага оставиха мрежите, и тръгнаха след Него. Оттам като отиде понататък, видя други двамата братя, Иакова Забедеева и брата му Иоана... и ги повика. Те веднага оставиха кораба и баща си и тръгнаха след Него” (Мт.4:18-22). Къде се крие тайната на тази готовност на галилейските рибари да изоставят всичко, за да следват Христос, Когото виждат за пръв път в живота си? И защо богатият юноша, на когото Христос също каза “еда и Ме следвай”, не откликна начаса, а се “оттегли с печал” (Мт.19:21-22)? Не в това ли е причината, че онези бяха нищи, а този притежаваше “голямо имане”, онези нямаха нищо, освен Бога, а този имаше “съкровища на земята”?

Всеки човек има своите съкровища на земята – било пари или вещи, хубава работа или жизнено благополучие. А Господ казва: “Блажени нищите духом, защото тяхно е Царството Небесно” (Мт.4:3). В древните ръкописи на Евангелие от Лука е още по-просто и ясно: “Блажени нищите, защото ваше е Царството Божие” (Лк.6:20). Блажени проумелите, че нищо нямат в този живот, макар и да притежават много, почувствалите, че никое земно имане не може да замени на човек Бога. Блажени тези, които отиват и продават цялото си богатство, за да придобият един драгоценен бисер – вярата (ср. Мт.13:45-46). Блажени позналите, че без Бог те са нищи. Блажени жадуващите и копнеещите по Него с цялата си душа, с целия си разум и воля.

Словото за вярата никога не е било лесно за възприемане. Но в наши дни дотолкова сме погълнати от проблемите на земното съществуване, че мнозина нямат време да чуят това слово и да се замислят за Бога. Често религиозността се свежда до това, хората да празнуват Коледа и Великден, да съблюдават още някакви обряди само за да не се “откъснат от корените”, от националните традиции. Някъде религията изведнъж става “модна”, и на църква отиват за да не изостанат от съседа. Но основното за мнозина си остава деловият живот, работата. “Той целият е потънал в работата”, “работата за него е всичко”, “той е делови човек”: ето най-добрият комплимент, който можеш да чуеш от приятели и колеги. “Деловите хора” са особена генерация хора на ХХв., за които

не съществува нищо друго, освен собствената им функция в някаква “работа”, поглъщаща ги изцяло и не оставяща и най-малка пролука или пауза, необходими за да се чуе Божият глас.

И все пак, колкото и да е парадоксално, сред шума и кръговрата от делнични грижи, събития, впечатления хората долавят в сърцето си тайнствения Божий зов. Този зов, може би не винаги се отъждествява с идеята за Бог и често пъти субективно се възприема просто като неудовлетвореност, вътрешно безпокойство, търсене. И едва след години човек разбира, че предишният му живот е бил непълноценен и празен, защото в него не е присъствал Бог, без Когото няма и не може да има пълнота на битието. “Ти ни създаде за Себе Си, казва бл. Августин, и тревожно копнее сърцето ни, додето не се успокои в Тебе.”

Хората стигат до Бога по различни пътища. Понякога срещата е внезапна и неочаквана, понякога – подготвена от дълъг път на търсене, съмнения и разочарования. Има случаи, в които Бог “настига” човека, заварва го неподготвен, и други, в които човек сам придобива Бога, сам се обръща към Него. Това обръщане може да се случи по-рано или по-късно, в детството и юношеството, в зрелост и старост. И няма двама, стигнали до Бога по еднакъв път. И няма утъпкан път, по който да вървиш вместо друг. Всеки е първопроходец, всеки трябва да измине целия път сам и да постигне своя личен Бог, Комуто казваме: “Боже, Ти си Бог мой!” (Пс.62:2). Бог е един и същ за всички хора, но трябва да бъде открит от мен и да стане мой.

Църквата, в която вярваме

Илиана Александрова

Проблемът за вярата не може да се нарече “стар” или “нов”, подобно на самото ни битие, което – макар да се осъществява във времето – не се свързва с тези понятия. Той не може да се определи като исторически, нито като културен, още по-малко като политически; нито дори като психологически. Няма подходящо или по-малко подходящо време да се говори (доколкото това е възможно) за вярата, така както няма повече или по-малко подходящо време да се живее.

Какво е вярата? А Църквата? (А Православната църква?) Не може ли да се вярва просто така?... Или просто “в нещо” (“...в нещо хубаво и просто...” – както се пее в една популярна песен)? Въпроси, които звучат твърде познати. И се чуват често!...

“Вярата – казва св. ап. Павел в своето “Послание до евреите” – е жива представа на онова, за което се надяваме и разкриване на онова, що се не вижда.” (Евр. 11:1)

Но дали това определение е достатъчно понятно? Биват ли евангелските истини послание, което лесно достига до всеки?

“Душевният човек не възприема онова, що е от Божия дух: за него това е безумство; и не може да го разбере, защото то се изследва духовно.” (1 Кор. 2:14)

Можем ли да мислим вярата? И как? Ако условно я наречем “ключ за познаване на Божеството”, непременно трябва да загърбим всички, повече или по-малко известни ни методи на рационално познание. Но как тогава се познава Истината, която “превишава всеки ум” и нали не може иначе, освен по благодат, да се приеме тя? И онази разрушителна мистична стихия, която преобръща ценности, представи, събаря устои и съгражда нови и въобще – прави от духовно събудения човек “ново създание”...

И така – какво е вярата? А Църквата?

Ако кажем, че вярата е път към онова, което някои биха нарекли “по-добър живот” или “правилен живот”, или дори “истински живот”, това в известен смисъл ще бъде вярно, защото Господ Иисус Христос е живота, както сам казва. Но тя – вярата – не е средство за постигане на определен житейски резултат, а дълбоко духовно послание, съкровена връзка с Божеството и преживяване на Неговото лично откровение. Може би (и безусловно е така) чрез вярата се утвърждават редица нравствени и културни ценности. Но тя е преди всичко непрестанно и възторжено утвърждаване на главната и единствена ценност – възплътения се Христос и Неговото спасително дело; на връзката ни с “Отца и Сина и Светия Дух – Троица Единосъщна и Неразделна” – както пеем в Светата Литургия.

“Как вярваш?”, попитали един православен монах. Духовният му наставник го посъветвал да отговори: “Както вярва Православната църква.” А на въпроса “Как вярва тя?” да отговори: “Като мен.” И наистина – невъзможно е да се разглежда въпросът за вярата отделно от този за духовния пълнеж на Църквата. Свети апостол Павел, говорейки за единството на Църквата, се обръща към вярващите:

“Едно тяло сте и един дух, както сте и призвани към една надежда на вашето

звание, един е Господ, една е вярата, едно е кръщението, един е Бог и Отец на всички, Който е над всички и чрез всички и във всички нас.” (Ефес. 4:4-6)

В традиционната богословска литература Църквата се определя като “богочовешки организъм”. И наистина тя е точно това – установена от Господа мистична цялост, наречена “Тяло Христово”, чиято Глава е Христос (Ефес. 5:23) и в чиято тъкан по чудесен начин духовно се съединяват и укрепват всички предадени на вярата люде.

Ние знаем Църквата, познаваме нейната видима страна, правим своя избор да принадлежим или не към Нея, като заедно с това ние вярваме в Църквата. Така освен че е начин на осъществяване на нашата вяра, Църквата е и неин предмет с всичко, което сама представлява отвъд своята видима страна, отвъд сетивната реалност, т.е. с нейния произход, същност и предназначение.

Ние вярваме в спасителното дело на Църквата, оживотворена от богатното действие на Св. Дух, в богоустановения характер на нейното учение, йерархия и тайнства, в нейната сила – както сам Господ Иисус Христос казва, “И портите адови няма да ѝ надделеят” (Мат. 16:18). Невидимото присъствие на Божията богат прави необходима вярата ни в нейното съществуване и проявление в Църквата. Това означава приемане и съгласие да изпитаме действието ѝ върху себе си. Спасителното и животворящо дело на Св. Дух не се осъществява посредством механизми, постижими за човешкия ум и в този смисъл богатното съприкосновяване с Църквата е невъзможно да се извърши другояче, освен с вяра. Проникването в енигматичното поле на Църквата и достигането до Истината, която тя свято и неизменно пази, може да стане едва след като изберем да се освободим от всички условности на житейската ни опитност, за да поискаме – дълбоко и безусловно – да прогледнем освен с телесните си и с духовни очи. И тогава става достатъчно, както в прекрасната символика на позабравената детска приказка, душата ни да произнесе тихо вълшебното “Сезам!”, което може да бъде и искрения вопъл на бащата от евангелския разказ: “Вярвам, Господи, помогни на неверието ми!” (Марк 9:24)

За нуждата от църковен живот

*Ти вярваш, че има само един Бог и добре правиш;
и бесовете вярват и треперят. (Яков 2:19)*

- Аз съм вярващ. Вярвам в Бога. Но Църквата някак ме кара да се чувствам като сред тълпа; в нея няма място за мен.

- Да, Христос каза, че вратите към Царството Небесно са тесни и малцина минават през тях.

- Нямам предвид това. Просто не виждам нужда да ходя на църква и да подчиня широките си възгледи на една определена система. Вярвам в Бога и това ми е достатъчно.

- В какъв точно Бог вярваш?

- Ама че странен въпрос! Да не би да има много богове, та трябва да избирам?

- Разбира се, има само един Бог, но хората обожествяват различни тварни неща – някои материални, други въображаеми, а трети – духовни.

- Аз не обожествявам нищо земно; аз просто вярвам в истинския Бог.

- И кой е Той? Нали ако вярваш в Него трябва да имаш и някакво разбиране за

Него?

- Ама нали това ти казвам! Нямам никакво определено разбиране за “Него”. Аз просто вярвам, без да философствам.

- Е, в такъв случай какво значи да вярваш в Бога?

- Какво значи ли? Атеистите смятат, че няма Бог, а аз не съм съгласен с тях. Аз вярвам в Бога.

- Чудесно. А грешат ли атеистите като намират връзка между вярата в Бога и Църквата.

- Ясно е, че който ходи на църква, вярва в Бога. Но аз просто казвам, че не всички вярващи трябва непременно да бъдат в Църквата.

- Но все пак Църквата ги привлича?

- Някои привлича, други отблъсква.

- Как ги привлича?

- Ами там можеш да откриеш прекрасни примери на художествена и нравствена красота. Това, което отблъсква е лицемерието, недостойнството, липсата на съответствие между думи и дела.

- Ти поставяш ли себе си над човешките слабости и грешки?

- Не съм твърдял такова неща. Просто вярвам в Бога и не виждам защо да се забърквам в неща, които не ме касаят.

- Значи Църквата не те касае?

- Трудно ми е да отговоря. Сега ще ме попиташ откъде бих научил за вярата в Бога, ако членовете на Църквата не бяха я разпространили. Затова съм им благодарен.

- За какво точно си им благодарен?

- Защото са ми помогнали да стигна до вярата в Бога.

- А тази твоя вяра – помагала ли ти е в живота?

- Разбира се, че ми е помагала.

- Как?

- Даде смисъл на живота ми, на съществуването ми.

- Какъв смисъл?

- Че нищо не е случайно, нито се подчинява на сляпата съдба, или пък на жесток детерминизъм; че нещата не се изчерпват с мизерното ни съществуване тук; че вечността съществува, както и вечния живот, безкрайната любов и добро.

- А, значи това е Бога, в който вярваш.

- Ама, разбира се. Нали ти казах, че вярвам в Истинския Бог.

- Той много прилича на християнския Бог.

- Да не би да съм казал, че тези, които ходят на църква вярват в лъжлив Бог? Дори казах, че съм им благодарен.

- А вярваш ли тогава в Христа, в Евангелието?

- Да, в идеалната си форма всичко това е доста привлекателно. Но, както казах, реалността не отговаря на идеала.

- Но Евангелието отговаря?

- Евангелието изразява идеала, така че, разбира се, то отговаря.

- А какво ще кажеш за апостолите, за учениците на Христа?

- Не знам много за тях, не мога да преценя. Но ясно е, че не са били обикновени хора, щом са имали толкова огромно влияние върху човешката история.

- Да не би да са били родени такива, по-специални?

- Пак се затруднявам да отговоря, но ми се струва, че са били повлияни от учителя си, от Христа.

- Но пък между тях беше и Иуда, който предаде Христа за пари и Петър, който три пъти се отрече от него. На много места в Евангелието виждаме как Христос наставлява апостолите, порицава ги и отговаря на въпросите им, породени от съмнението.

- Именно така те са разбрали за какво проповядва Христос!

- И пак те са основали църкви навсякъде – за тези, които вярват в тяхното учение и са били кръстени.

- Ето тук изниква несъответствието.

- Не, не изниква тук, то изниква още на страниците на самото Евангелие, докато апостолите още не са били усвоили напълно Христовото учение.

- Да, но нали в Църквата проповядват груги – не Христос и не апостолите?

- Така е, но какво проповядват? От какви книги четат? За какво се молят и на какво учат? Откъде идва тази красота, за която ти самият спомена?

- Да, добре, те учат, молят се, проповядват, но самите те...

- А ти самия? Защо ти не желаеш да усвоиш Христовото учение както това сториха светите апостоли и другите светци-християни? Защо ти самият не станеш пример за красота?

- Не съм казал, че не искам.

- Но как смяташ да усвоиш Христовото учение без Църквата, без Христа, разчитайки единствено на “чистата” си вяра?

- Това пък що за нападки са? Нали ти казах: тя дава смисъл на живота.

- Какъв смисъл? Да смяташ атеистите за лъжци и тези, които ходят на църква – лицемери? Излиза, че това не е вяра в Бога, а в собственото ти превъзходство.

- Опазил ме Господ! Просто вярвам в Бога, за да стана по-добър човек, или, може би, просто за да стана човек.

- За това е необходимо вярата ти да има някакъв ефект върху тебе.

- Вероятно. Смисълът на живота изисква да живееш според него.

- Но какво ще те води? Собствения ти разум? И откъде ще намериш сила, за да не превърнеш вярата в нещо, което само да ти разкрива собствените ти неизцелими слабости? Как да се преодолее онази “несъвместимост” за която говориш? Откъде изобщо се започва?

- Това е труден въпрос, трябва да помисля повече.

- Защо да не те води учението на Христос? Защо не потърсиш помощта Му? Той сам казва в Евангелието: “Без мене нищо не можете да направите.” И пак Той казва, че човек трябва да се роди наново от вода и Дух, т.е. да бъде кръстен и хранен с небесния хляб, който е Св. Причастие; да се моли и да пости, за да се освободи от грешните страсти; да се отрече от себе си и да носи истинския Кръст, да се бори, за да влезе в тази тясна порта, която води до Царството Небесно.

- И така, излиза, че вярата в Бога води към Църквата.

- Точно така. Само в нейното лоно човек се научава да просветлява ума си с богооткровената истина – как да обича ближния си и да бъде съпричастен на Божията благодат, която от земната пръст твори естетично и нравствено прекрасни човешки същества. И ако не всички в Църквата са усвоили това, което Христос учи чрез нея, то значи там има незаето място за теб и мен.

*“Руский пастир”, II, 4.11.1989, Света гора
Превод от английски: Пламен Сивов*

Православните християни вярват в Църквата така, както вярват в Бог Отец, Бог Син и Бог Свети Дух. Вярваме, че сред падналото и грешно човечество пълно и съвършено общение с Бога би било невъзможно без Църквата – без божествения, мистически и духовен живот, без тайнствата. Църквата е Божия подарък за света. Тя е дар на спасението, знанието и просвещението. Тя е дар на общението с Бога чрез Христа и Светия Дух. И този дар ни се дава завинаги, без никакви условия от страна на Бога. Хората могат да грешат и да се борят срещу Църквата, вярващите могат да отпаднат и да се отделят от нея, но самата Църква, “стълб и крепило на Истината” (1 Тим. 3:15) – ще остане навек непобедима и несъкрушима, “и вратата адови няма да ѝ надделят” (Мат. 16:18).

Православието, о. Тома Хонко, 1987

Трите условия

Еп. Калистос Уеър

сяка крачка в духовния път на православния християнин се предопределя от три незаменими условия.

Първото условие е пътешественика, поел по Пътя, да е член на Църквата. Духовното пътешествие се предприема в общение с други хора, а не в уединение. Православната традиция набляга изключително силно върху църковния характер на истинското християнство. По думите на Алексей Хомяков, *“никой не се спасява сам.*

Този, който в спасен, е спасен в Църквата, като неин член и е в единство с всички останали членове. Когато някой вярва, той е в общението на вярата, когато някой обича, той е в общението на любовта, когато се моли, той е в общението на молитвата”.

Или, както отбелязва о. Александър Елчанинов, *“невежеството и греха са характерни за самотните индивиди. Само в единството на Църквата тези дефекти се преодоляват. Човек открива истинското си Аз само в Църквата – не като безпомощен духовен самотник, но в силата на общението със своите братя и със своя Спасител.”*

Разбира се, има много хора, които с разсъдъка си отхвърлят Христа и Църквата Му, или пък никога не са чували за Него, но даже и без сами да подозират, те могат да бъдат истински служители на Единия Бог дълбоко в сърцата си и в посоките на своя живот. Бог е в състояние да спаси дори и онези, които приживе никога не са принадлежали на Църквата Му. Но, разглеждайки нещата от нашата гледна точка, това не ни дава право да кажем: *“Нямам нужда от Църквата.”* В християнството няма духовен елит, освободен от задължението за пълноценно църковно участие. Самотният пустинник принадлежи на Църквата точно толкова, колкото и градският занаятчия. Аскетичната и мистичната пътека, макар да е от една страна *“полет на самите към Самия”*, е в същото време изключително социална и ориентирана към общността. Християнинът е човек, който има братя и сестри. Той принадлежи към едно семейство – семейството на Църквата.

Второ, духовният Път предполага не само живот в Църквата, но и живот в тайнствата. Както Николай Кавасила отбелязва изрично, тайнствата съставляват живота ни в Христа. Тук отново няма място за елитарност. Не бива да смятаме, че има една пътека за *“обикновения”* християнин – пътеката на общото богослужение, чиито център са тайнствата – и друга за малцината избрани, призвани за вътрешна молитва. Напротив, има само един път – пътят на тайнствата и пътят на вътрешната молитва, а съставляват едно цяло. Никой не може да бъде истински християнин, ако не участва пълноценно в тайнствата, както и никой не може да бъде истински християнин, ако гледа на тях като на механичен ритуал. Отшелникът в пустинята може да получава Причастие по-рядко от християнина в града; това обаче ни най-малко не означава, че тайнствата са по-малко необходими на отшелника. Това означава само, че ритъмът на неговия евхаристичен живот е различен. Бог, разбира се, може да спаси и тези, които никога не са били кръстени, но докато Бог не е обвързан с тайнствата, ние сме.

Както отбелязва св. Марк Подвижник, цялата пълнота на аскетичния и мистичен живот предварително се съдържа в тайнството Кръщение; колкото и да напредва човек по Пътя, всичко, до което достига е все по-пълното разкриване на кръщелната благодат. Същото може да се каже и за св. Причастие. Пълнотата на аскетичния и мистичен живот е задълбочаването и осъзнаването на евхаристийното ни единство с Христа Спасителя. В Православната църква Причастието започва да се дава на деца от момента на кръщението им. Това означава, че най-ранните спомени от Църквата, които пази един православен християнин, са почти винаги свързани с приемането на Тялото и Кръвта Христови; а последното съзнателно действие в живота му, според искрените му надежди, пак ще е приемането на Божествените Дарове. И така неговата опитност от св. Причастие продължава през целия му съзнателен живот. Най-вече чрез Причастието християнина става един със и във Христа, “охристовен”, “обожествен” и “обожен”; най-вече чрез Причастието той получава първоплодовете на вечността.

“Блажен е оня, който е ял хляба на живота, който е Иисус”, пише св. Исак Сирин. “Още в този свят той диша въздуха на възкресението, в което ще се възрадва праведните, когато възкръснат от мъртвите.” “Всеки човешки порив тук достига крайната си цел”, казва Николай Кавасила. “Защото в това тайнство ние получаваме Самого Бога и Сам Бог става едно с нас в най-чудесното от всички възможни единения. Това е последната тайна: не можем да видим отвъд нея и нищо не може да бъде прибавено към нея.”

Духовният Път не е само църковен и тайнствен; той е и евангелски. Това е третото незаменимо условие за напредък по Пътя на православния християнин. На всяка стъпка от пътеката се обръщаме за водителство към Бога, Който ни говори чрез Библията. Според Мъдростта на Отците-Пустинници “Старците казваха: Бог не иска нищо друго от християните, освен да слушат Св. Писание и да изпълняват това, което то казва. (Но навсякъде по-нататък в Мъдростта на Отците-Пустинници откриваме наставления за нуждата от духовен наставник, който да ни помага да прилагаме правилно Писанията). Когато някой попитал св. Антоний Египетски: “Какви правила да спазвам, та да угодя на Бога?”, той отговорил: “Където и да ходиш, нека винаги Бог бъде пред очите ти; каквото и да правиш или говориш, вземай пример от Св. Писание; където и да се заселиш, винаги бъди готов да напуснеш дома си. Спазвай тези три неща и ще живееш.” “Най-чистият и най-достатъчният източник за ученията на вярата”, пише митрополит Филарет Московски, “е откровението на Св. Писания.”

Епископ Игнатий Брянчанинов гавал следните наставления на младите монаси, но думите му се отнасят в еднаква степен и към миряните:

От първото си влизане в манастира монахът трябва да отгаде цялата си грижа и внимание на четенето на Св. Евангелие. Той трябва да изучава Евангелието тъй внимателно, че то да е винаги в паметта му. При всяко нравствено решение, при всяко действие, при всяка мисъл, в паметта му винаги трябва да бъде учението на Евангелието. Изучавайте Евангелието до края на живота си. Никога не преставайте. Не си мислете, че сте го изучили достатъчно, даже и ако сте го научили наизуст.

Какво е отношението на Православната църква към критическите изследвания на Библията, популярни на Запад през последните два века? Тъй като разумът ни е дар от Бога, несъмнено в науката има място за изследвания за произхода на Библията. Но, като не отхвърляме изцяло тези изследвания, като православни не можем да ги приемаме безрезервно. Винаги трябва да имаме предвид, че Библията не е просто сборник от исторически документи, а книгата на Църквата, съдържаща Божието Слово. И така, ние не четем Библията като отделни индивиди и не я тълкуваме в светлината на личното си разбиране, нито пък се водим от съвременни теории, почиващи на критика на източника, формата или редакцията. Ние четем Библията като членове на Църквата, в общение с всички останали нейни членове през всички векове. Окончателният критерий за

нашето тълкуване на Писанията е църковното съзнание. А това означава да сме винаги наясно как смисъла на Писанията е обяснен и приложен в Св. Предание, т. е. как е разбрана Библията от Отците и светците и как е използвана в литургичното богослужение.

Докато четем Библията ние получаваме информация, търсим смисъла на двусмислени изречения, сравняваме и анализираме. Но това е нещо вторично. Истинската цел на изучаването на Библията е много по-висша – да нахраним любовта си към Христа, да склоним сърцата си към молитва и да получим водителство в личния си живот. Изучаването на отделните слова трябва да отстъпи пред непосредственото общуване със самото живо Слово. “Когато четеш Евангелието”, казва св. Тихон Загонски, “сам Христос ти говори. И докато четеш, ти се молиш и се разговаряш с него.”

Така православните са насърчени да четат бавно и внимателно, като този процес го води направо в молитвата, както е lectio divina на Бенедикт и цистерцианското монашество. Но обикновено православните не следват сложни правила или методи при това внимателно четене. Системите на дискурсивната медитация, развити на Запад по времето на Реформацията от Игнаций Лойола или Франсиз Салски, почти не се използват в православната духовна традиция. Една от причините, поради която православните не са изпитвали нужди от подобни методи, е че литургичните служби, които те посещават, особено по време на големи Господни празници и Велики пости, са доста дълги и съдържат чести повторения на ключови текстове и символи. Това е достатъчно, за да нахрани духовното въображение на богомолеца, така че той няма нужда да преосмисля и доразвива посланието на църковните служби в някакъв формализиран период на ежедневни медитации.

Ако се чете в съответния молитвен дух, Библията винаги звучи съвременно – не просто писания, сътворени в едно далечно минало, но послание, адресирано непосредствено до мен, тук и сега. “Този, който е смирен в мислите си зает с духовен труд”, казва св. Марк Подвижник, “когато чете Св. Писание, ще приложи всичко към себе си, а не към някой друг.” Като книга боговъдновена и адресирана лично до всеки вярващ, Библията притежава сакраментална сила, тя предава благодат на четящия и го довежда на мястото на една свръхестествена среща. Без да омаловажаваме научната библеистика, трябва да кажем, че истинският смисъл на Библията се разкрива на онези, които я изучават с духовните си очи, а не само с разума.

И така – Църквата, тайнствата, Св. Писание: това са трите необходими условия за нашето духовно пътешествие.

Из “Православният път”

На нашата Православна Църква е дадено от Светия Дух да разбира тайните Божи, и силна е тя със святата си мисъл и търпение.

Душата на православния е научена здраво да се държи за Господа и Неговата Пречиста Майка, и весели се Духът ни, като съзерцава знойния Бог.

Но Бог се познава само чрез Светия Дух и този, който в гордостта си иска да познае Твореца със своя ум, е спял и неразумен.

С ума си не можем да познаем даже и това как е направено слънцето; и когато молим Бога да ни каже как е направил Той слънцето, то ясният отговор в душата е: “Смири се, и ще познаеш не само слънцето, но и Творецът негов”.

А когато душата познае Господа, то от радост забравя слънцето и цялата твар, оставя грижата за земното знание.

Св. Силуан Атонски

Мълчанието

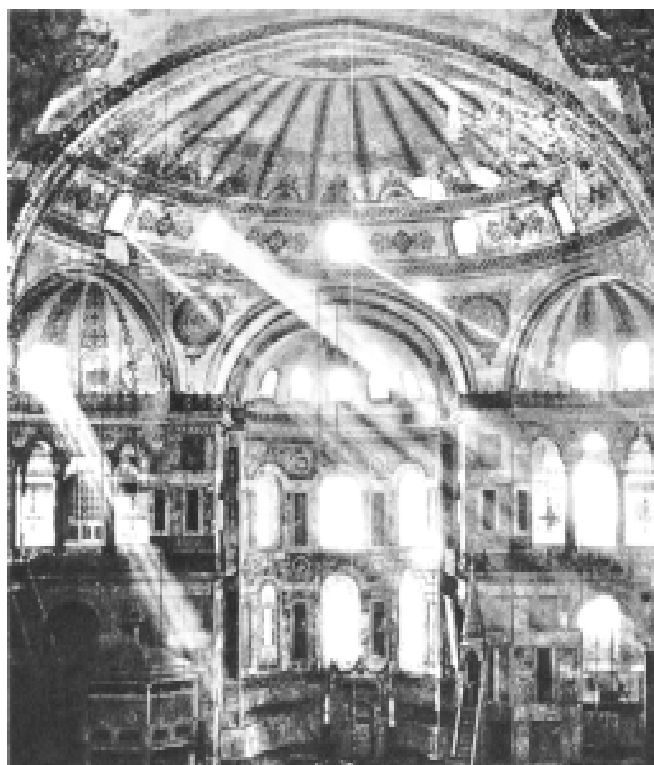
Йеромонах Иларион

“А ти, кога се молиш, влез в скришната си стая и, като си заключиш вратата, помоли се пред твоя Отец, Който е на тайно; и твоят Отец, Който вижда в скришно, ще ти въздаде наяве. А кога се молите, не говорете излишно като езичниците; защото те мислят, че в многословието си ще бъдат чути; прочее, не бивайте тям подобни; защото вашият Отец знае от какво имате нужда, още преди да го поискате от него.” (Мт 6:6-8)

есто си задаваме въпроса:” Защо е необходимо да се молим, щом Бог предварително знае какво ще поискаме от Него?”

Молитвата не е просто искане на едно или друго; тя е преди всичко общуване, среща. “Молитвата е беседа на ума с Бога”, по думите на монах Евагрий. В молитвата се срещаме с живия Бог, с Неговата личност, с Бог, който ни чува и ни отговаря и Който е винаги готов да се отзове на първия ни зов за помощ, Който никога не ще ни измени, колкото и да сме му изменяли ние самите. В молитвата се докосваме до една висша реалност – единственото истинско битие, в сравнение с което всяко друго битие, включително и нашият живот, е условно и относително. Животът без молитвата, без общението с Бога не е нищо друго освен, напредващ с годините път към неизбежния край, бавно умирање, или както казва преп. Симеон Нови Богослов – “умъртвен живот”. Животът ни представлява приобщаване към Бога, а то се извършва чрез молитвата.

Защо Христос ни повелява да не многословим в молитвата? Защото тя не се ражда от думите и не е просто сбор от произнесените от нас желания. Преди да произнесем молитвата ние трябва да я чуем. Никое от великите произведения на поезията и музиката не е било съчинено от отделни букви или ноти, а то преди всичко се е родило някъде дълбоко в душата на твореца, прозвучало е там и едва след това се е въплътило в слова и звуци. Молитвата също е вид творчество – тя се ражда не в многословието, а в дълбока тишина, в съсредоточено и благоговейно мълчание. Преди да започнем молитвата е необходимо вътрешно да замълчим, да забравим обичайното многословие и многомислие и да се вслушаме в тишината. Сърцето, разумът, устата, чувствата са дължни да “онемаят”, словата и звуците – да потънат. “Да достигнеш тишината – това е най-трудното и решаващо нещо в молитвеното изкуство.

Тишината не е само отрицателно състояние, пауза между гумите, временно прекъсване на речта, но в голяма степен е и положително състояние на внимателна бдителност, на очакване и преди всичко на вслушване.

Исихаст (безмълвник), човекът, достигащ *исихия* (вътрешен покой или тишина), е човек, който се вслушва. Той се вслушва в гласа на молитвата в сърцето си и разбира, че този глас не е неговият собствен, а на някого Друго, който говори вътре в него.” (еп. Калистос Уеър). Като всяка беседа молитвата е диалог и нейна цел е не толкова да изкажеш себе си, колкото да изслушаш Другия.

че половин или един час, “загубени” в молитва никога не оказват на обичайните ни дела това катастрофално въздействие, което си представяме в момента, в който възнамеряваме да се помолим. Точно обратното – навикът да се молим научава човек бързо да се съсредоточава, да се спасява от разсеяността, да дисциплинира ума си, в резултат на което времето се компенсира. “Цялото нещастие на хората идва от това, че не могат да стоят спокойно в собствената си стая.”, казва Блез Паскал. Липсата на вкус към уединението и мълчанието е болест на съвременния човек. Мнозина дори се боят

“Мълчанието е тайнството на бъдещия век, а словата са оръдията на този свят”, пише преп. Исаак Сириин. За да постигнат тишината и мълчанието, монасите се отказвали от общуване с хората и отивали в дълбините на пустините, скривали се в планините. Според едно гревно предание имало трима братя монаси. Единият решил да помирява враждуващи помежду си хора, вторият – да навестява болни, а третият се отдал на безмълвие в пустинята. Първият брат, заобиколен винаги от враждуващи хора, не можел да ги помири и силно скърбял. Когато отишъл при втория брат, намерил и него в унние. Двамата заедно се отправили към третия, за да разберат какво е постигнал той в пустинята. Отшелникът помълчал, отсипал вода в една чаша и казал: “Вижте водата.” Погледнали те, а тя била мътна и в нея нищо не се виждало. Помълчал още малко и казал: “Вижте пак.” Те погледнали отново – водата се била утаила и станала прозрачна, така че те могли да видят отраженията на лицата си като в огледало. А отшелникът им казал: “Човек, който живее сред страсти, винаги е измъчван от помислите, а безмълвникът в тишината съзерцава Бога.”

Опитът на безмълвието е необходим на всеки, който иска да се научи да се моли и за да го придобие, не е нужно на всяка цена да се оттегля в пустинята. Необходимо е обаче, оставил всякаква работа, всеки ден да отделя по няколко минути и като влезе в стаичката си, “да заключи вратата и да се помоли на Отца, Който е на тайно”. Обичайното изкушение и измама в живота ни се състои в това, че винаги сме заети, винаги бързаме да свършим нещо изключително важно и ако загубим време за молитва, то непременно не ще можем да приключим тази много важна работа. Но опитът показва,

от тишината, от самотата и свободното време, защото няма с какво да запълнят празнотата: нужно им е да бъдат заети с нещо и винаги бързат, за да създават илюзията за бурен и пълноценен живот. А животът с Бог започва тогава, когато гумите и мислите замлъкнат, когато земните дела отидат на втори план и в душата на човека се освободи място, което може да запълни само Бог.

Молитвата, безмълвието, смирението и покаянието според преп. Исаак, са неразривно свързани: “Който обича да разговаря с Бога, обича да остава сам, а който обича да бъде в компанията на други хора, той е любител на “мира сега”. Ако обичаш покаянието, възлюби и безмълвието.”

Молитвата има цена само тогава, когато е внимателна, когато влагаме ум и сърце във всяко слово. Дали се молим по книга или със свои думи – всяка дума трябва да бъде преживяна и почувствана, да стане наша собствена. Св. Теофан Затворник казва: “Да се молиш не означава единствено да четеш молитви. Трябва да възпроизведеш съдържанието им в самия себе си и така да ги произнесеш, сякаш се изтръгват от твоя ум и сърце.” Той сравнява ума с птица, която винаги се стреми към полет. По време на молитвата обаче, тя трябва да бъде затворена в клетка. За да се достигне необходимата концентрация, св. Теофан съветва молитвите да се учат наизуст, за да не се разсейваме по време на четенето; да съчетаваме молитвата с поклони; да се молим не само по книга, но и със свои думи. Той препоръчва също да не започваме молитвите си задължения и преработка, да съберем мислите си, да се освободим от разсеяната, хладна мисъл, да се освободим от

от тишината, от самотата и свободното време, защото няма с какво да запълнят празнотата: нужно им е да бъдат заети с нещо и винаги бързат, за да създават илюзията за бурен и пълноценен живот. А животът с Бог започва тогава, когато гумите и мислите замлъкнат, когато земните дела отидат на втори план и в душата на човека се освободи място, което може да запълни само Бог.

Молитвата, безмълвието, смирението и покаянието според преп. Исаак, са неразривно свързани: “Който обича да разговаря с Бога, обича да остава сам, а който обича да бъде в компанията на други хора, той е любител на “мира сега”. Ако обичаш покаянието, възлюби и безмълвието.”

Молитвата има цена само тогава, когато е внимателна, когато влагаме ум и сърце във всяко слово. Дали се молим по книга или със свои думи – всяка дума трябва да бъде преживяна и почувствана, да стане наша собствена. Св. Теофан Затворник казва: “Да се молиш не означава единствено да четеш молитви. Трябва да възпроизведеш съдържанието им в самия себе си и така да ги произнесеш, сякаш се изтръгват от твоя ум и сърце.” Той сравнява ума с птица, която винаги се стреми към полет. По време на молитвата обаче, тя трябва да бъде затворена в клетка. За да се достигне необходимата концентрация, св. Теофан съветва молитвите да се учат наизуст, за да не се разсейваме по време на четенето; да съчетаваме молитвата с поклони; да се молим не само по книга, но и със свои думи. Той препоръчва също да не започваме молитвите си задължения и преработка, да съберем мислите си, да се освободим от разсеяната, хладна мисъл, да се освободим от

Покаянието на Сазиков

ремето минаваше. Сазиков все повече и повече се привързваше към отец Арсений, грижеше се за него и му разказваше много за себе си. Разказваше за детските си години: как се родил в Ростов в интелигентно семейство, завършил Ростовския индустриален институт като инженер и как после попаднал в компания на “приятелчета” и всичко така се завъртяло, така се завихрило, че почти деветнадесет години пътят на Сазиков бил изпълнен с престъпления. Вървял той по

този път и вървейки се оглеждал понякога, но да се върне в правия път не можел.

Пред следствените органи и пред приятелчетата представяше живота си по един начин, но пред отец Арсений разказваше всичко правдиво, без да скрива нищо. Бил кръстен Серафим, на името на св. Серафим Саровски. Майка му била вярваща жена, водила го по църкви и го наставлявала във вярата до четиринадесетгодишна възраст. Тя починала, когато Серафим – Сима – бил на 22 години. Бащата отдавна бил зарязал семейството. Компанията увлякла Серафим и се започнало както винаги от малкото, а после дошли грабежите, разгулният живот, стигнало се дори и до убийства. Край нямало. Веднъж тръгнал по този път, вече било трудно да излезе от него. Малко да се отклониш встрани, приятелчетата веднага те дръпват обратно назад. Онова, на което го учила майка му, било забравено, изпарило се. Животът му показвал друго. За Бога не мислел, а и къде ли да Го намери в криминалния свят? Не му било до това. Работа имало много, трябвало само да бъде нащрек...

Сазиков “се специализирал” по големите удари, които носели голяма печалба. Постъпвал в голямо учреждение или магазин, изобщо там, където се трупа много пари или преди получаване на заплатата, или след набиране на голям оборот. Докато работел, изучавал обстановката. Жените му помагали. Бил интелигентен, висок, красив, снажен, обличал се по модата. Работел добре, ценели го и често го хвалели. Документите му винаги били чисти и изрядни. Имал добри знания, нали бил дипломиран инженер. Разбирал и от икономика и затова в големите универсални магазини го уважавали като специалист. Всичко ставало така: проучвал, разбирал кое как е, а после отмъквали голяма сума.

Често всичко завършвало благополучно, но имало случаи, в които прекарвал доста време в затворите и лагерите. Там попадал за гребни престъпления, тъй като не знаели за големите. Провалил се с една кокошкарска работа, притиснали негово приятелче и то взело, че се разприказвало по време на следствието. Така се добрала до едно голямо престъпление, осъдили го на разстрел, но после го пратили да умира в лагер със специален режим.

“Срещнах Ви, отец Арсений, и Ви ме поразихте. Виждам, че всичко вършите за другите. Помислих си, че си правите някаква хитра, тънка сметка, но после Ви наблюдавах и си спомних покойната ми майка. Спомних си много от онова, което ми бе говорила в детството. Поразихте ме, като ме нарекохте Серафим.

Започнах да Ви наблюдавам и разбрах ясно, че не живеете за себе си, а за хората – в името на своя Бог. Като премислям живота си, виждам, че съм живял, както се казва, ден да ми-не – друг да дойде. Мисля си, защо съм живял така? Приятели нямам, а само приятелчета, никому не съм нужен. Дори и да направят нещо за мен, то ще е само от страх.

Грабнахте сърцето ми и ме поразихте с примера си. Взех решение да скъсам с миналото. Много е трудно, но направих ли го веднъж, трябва да бъдеш нащрек, иначе своите ще те убият. В лагерите криминалните сме хора обречени. Не се боим от нищо, все едно – смърт ни чака. Знаем, че тук ще завърши живота си, но

иска да тръгне по Вашия път, искам да повярвам.”

ИЗПОВЕДА

Един ден Сазиков гоиде. Стоеше, тъпчеше на едно място, говореше за едно, за друго, а после каза: “Отец Арсений, бих искал да се изповядам, ако ме допуснете. Струва ми се, че скоро ще гоиде краят и че няма да изляза оттук, а имам много грехове”.

В лагера беше трудно да се измъкнеш за час – два от бараката, тъй като всичко беше под постоянно наблюдение. Но Сазиков успя да се отскубне и да отиде при отец Арсений на изповед. Останаха сами. До проверката имаше два часа. Ако ги намереха двамата заедно, петте геноноция в карцера им бяха сигурни. Серафим коленичи развълнуван и смутен. Отец Арсений положи ръка върху главата му и започна да се моли и скоро потъна дълбоко в молитвата. Изминаха няколко минути. Серафим заговори отначало объркано, откъслечно и с голямо вътрешно напрежение.

Отец Арсений мълчеше, не го направляваше, не му подсказваше, а, слушайки, се молеше, защото смяташе, че човек сам трябва да намери себе си. Често му се налагаше да изповядва в лагерните условия, но рядко стари, закоравели престъпници. Повечето от тях бяха хора, загубили всичко на света, останали без душа. Съвестта, любовта, истината, човечността, вярата в нещо бяха отдавна изгубени, разменени, смесени с кръв, жестокост и разврат. Миналото не ги радваше, а ги плашеше. Не можеха да се откъснат от средата си и затова, когато бяха в лагерите, оставаха в нея до последния си час, жестоки, озлобени, без да се надяват на нищо. Пред тях бяха или смъртта, или успешното бягство. Изповедите им, ако имаше такива, бяха винаги еднакви. Само началото на житейския път беше различно, всичко останало се повтаряше: грабежи, убийства, пиянство, разврат и вечният страх да не те хванат. В зависимост от душата на човека степенята на падението беше различна: някои, съзнали и разбрали какво правят, не бяха успели да спрат и бяха падали все по-ниско и по-ниско; други, опиянени от извършеното, бяха избрали да живеят чрез насилие и кръв, жадувайки ги и причинявайки с наслада страдания и мъка на околните, считайки живота си за героичен.

Серафим разбирал степенята на падението си, опитвал се да се спре, но не можел да намери изход от престъпния свят. С настъпването на старостта, мнозина от престъпниците се

Отец Арсений (†1973 год.), в светския живот Пьотр Андреевич Стрелцов, е известен изкуствовед, приел монашески сан. По време на Сталиновия терор е изпратен в лагер заради вярата си. Там продължава своята свещеническа и монашеска дейност. Обръща към Христовата вяра много криминални и политически затворници. Книгата “Отец Арсений” е съставена по спомени на неговите духовни чедя.

замисляли върху положението си, но не могли да решат какво да правят.

Отец Арсений знаеше това.

Сазиков говореше, но изповедта не вървеше. Преди да тръгне на изповед, той дълго бе мислил какво и как да разкаже, да изповяда, но сега се стъписа и обърка. Искаше му се да е искрен, но не говореше от душа, а това, което искаше да каже изчезна. Изповедта му загуби връзка с душата и беше просто един разказ.

Отец Арсений виждаше и разбираше това и му се искаше Серафим сам да победи в борбата със самия себе си. Да победи своето минало и така да гадне път на

настоящото.

Докато говореше, Серафим се вълнуваше, объркваше се, плачеше открито, но не се получаваха изповед от сърце. Миналото се бореше с настоящето и отец Арсений почувства, че Серафим се нуждае от помощ, че му трябва онова “перце от лук” от апокрифа, което, макар и тънко и слабо, спасило потъващия, хванал се за него. И отец Арсений му погледна това “луково перце” като рече: “Спомни си как те умоляваше жената в гората да я пощадиш, а ти не я пощади. Нима не се срамуваш след това от себе си?”

Изведнъж Серафим почувства, че отец Арсений вижда и разбира всичко. Не беше нужно да подбери думи, за да се покаже. Трябваше, без да се страхува от нищо, да разкрие душата си, а после отец Арсений сам щеше да види, да разбере, да претегли всичко и да каже, може ли да му прости. Серафим завърши изповедта, предаде душата си и самия себе си в ръцете на отец Арсений, стоеше на колене, лицето му беше обляно в сълзи. За първи път разкри себе си, показа целия, целия свой живот и сега чакаше присъдата, наказанието, осъждането.

Отец Арсений, наклонил се ниско, се молеше и съвсем не можеше да намери най-нужните и прости думи, които биха освежили и насочили човека по новия му житейски път.

Искреност, най-дълбоко съзнание за греховността на извършеното и в същото време най-страшни престъпления, причинили на хората страдание, нещастие и мъка – всичко сякаш се смесваше в едно и трябваше да се измери, претегли, раздели едно от друго и степенува.

Свещенослужителят Арсений, който прощаваше и освобождаваше хората от греховете с Божието име, сега се бореше с човека Арсений, който още не можеше по човешки да приеме, да осъзнае и прости извършеното от Серафим.

“Господи Боже мой! Дай ми сила да позная волята Ти, да покажа пътя на Серафим, да му помогна да намери себе си. Майко Божия! Помогни на нас грешните. Помогни, Господи!”

И докато се молеше разбра, че нищо не е нужно да казва, да претегля и да решава, защото изповедта на Серафим бе тъй искрена и дълбока, че бе разголила душата му и показала, че този човек се стреми към Бога, намерил Го е и сега вече ще продължи пътя си към Него. За своите дела Серафим щеше да отговаря пред Самия Господ и пред съвестта си.

Отец Арсений стана и като притисна главата му до гърдите си каза: “И аз недостойният йерей, Арсений, с дадената ми от Бога сила и власт, те прощавам и освобождавам от всичките ти грехове, Серафиме. Прави добро на хората и Господ ще прости много от греховете ти. Върви и живей в мир и Господ ще ти покаже пътя”. И невидими връзки съединиха завинаги отец Арсений и Серафим.

Привършил изповедта и презърнал Серафим, отец Арсений, сякаш предвиждайки бъдещето, промълви: “Няма да те оставя, Серафиме, в твоя живот. Господ ще ни помогне”.

Покаянието

ма два недъга или два вида болести, които са причина за нашата неразкаяност и за постоянството ни в някои грехове. Първият недъг е пълното отчаяние в спасението ни, а вторият – прекомерното упование на Божието милосърдие. Отчаянието се състои в това, че човек, съзнавайки многото си грехове, вече не се надява да получи прощение от Бога и затова си позволява все повече и повече да затъва в бездната на беззаконията, а злите духове се възползват от това, за да доведат грешника до пълна

погибел. До падението ни, казва св. Йоан Лествичник, демоните ни представят Бога като човеколюбив, а след падението ни – като неумолим. Светите отци ни съветват да отблъскваме този лукав помисъл на отчаяние с крепката надежда за Божието милосърдие. Ако сме победени, да станем и да започнем отново борба с противниците и така да продължаваме до края на живота си, като помним думите на пророка: “не се радвай за мене, моя неприятелко. Макар да съм паднал, но ще стана, макар да съм в мрак, но Господ е светлина за мене” (Мих. 7:8). Старите навизи, казва св. Йоан Лествичник, често измъчват и оногова, който плаче и желае да се избави от тях. В този случай демоните навяват печал в душата на каещия се и му внушават безнадеждност в покаянието. Тая зла мисъл ще отблъснем, като си припомним онези, които са съгрешили и след това са се покаяли.

Като разсъждаваме за това безмерно Божие милосърдие към ония, които се каят, нека прибегнем със сърдечно покаяние към Него, Който ни изкупи със Своята свята кръв и Той, Всеблагият, ще ни приеме с радост в Своите отечески обятия, както някога Блудния син, както заблудилата се овца, за която повече ще се възрадва, нежели за деветдесет и девет праведници, които нямат нужда от покаяние (Лука 15:7). Ако Той е заповядал на учениците Си да прощават грехове седемдесет пъти по седем (Мат. 18:22), колко повече сам Той ще ни прости. Всички грехове на човешкия род имат предел и граница като човешки, но Божието милосърдие няма граница. Господ прощава всички грехове на ония, които се разкайват, защото няма непростиими грехове, освен неразкаяните. По мнението на светите отци и Юда – предателя би бил простен, ако би се покаял.

Нищо не може да се равнява на Божиите щедрости – възкликва свети Лествичник, нищо не ги превъзхожда. Ето защо онзи, който се отчайва е самоубиец.

“Не се удивлявай, че ежедневно падаш, казва свети Лествичник, не

отстъпвай, но стой мъжествено и твоят Ангел-Хранител ще награди търпението ти”.

“Който искрено пристъпва към Бога, уверява преподобни Симеон Нови Богослов, Бог не допуска той никога да падне, но като вижда неговата немощ, съдейства му и му помага явно и скрито, подавайки му ръка за помощ. Но не бива да употребяваме безкрайното Божие милосърдие към грешника за зло, в неоправдана снизходителност към своите грехове. “Този скверен негъг, казва свети Лествичник, като се озражда с Божието човеколюбие, става твърде приятен за сластолюбците.” За освобождаването от този негъг е достатъчно да се убедим в несъмнената истина, че Бог е колкото милостив, толкова и правосъден и затова всички и всекиму е нужно покаяние, защото греховните рани с нищо друго не се лекуват, освен със сърдечно съкрушение и твърда решимост да не грешим.

Ще Го Видим, както Си е

Архим. Софроний (Сахаров)

Благодатта на покаянието се дава на онези, които с пълна вяра приемат Христовото слово, че ако не повярваме в Неговата Божественост и в абсолютната истинност на всичко, заповядано от Него, то тайната на греха няма да ни се разкрие в своята онтологическа дълбочина, и ние “ще умрем в греховете си” (ср. Иоан 8:21, 8:24).

Понятие за греха има само там, където отношенията между Бога-Абсолют и човека-твар приемат чисто личен характер. Иначе остава само интелектуалната представа за тази или онази степен на съвършенство на формата на съществуване. Грехът винаги е престъпление срещу любовта на Отца. Той се проявява като наше отдалечаване от Бога и склоняване на волята ни към страстите. Покаянието винаги е свързано с въздържане от греховните влечения. И извън християнството се води борба с някои от страстите; и в хуманизма се наблюдава преодоляване на едни или други пороци; но, доколкото липсва знание за дълбинната същност на греха – за гордостта, доколко този зъл корен остава непреодолян и трагизмът на историята не престава да расте.

Неизброими са формите на проява на гордостта, но всички те изкривяват Божия образ в човека. Извън Христа, без Христа, трагизмът на земната история на човечеството е неразрешим. Атмосферата на Земята е преситена от миризмата на кръв. Всеки ден вселената се захранва с вести за убийства или за изтезания на победените в братоубийствени конфликти. Мрачните облаци на омразата скриват от взора ни небесната Светлина. Хората сами строят своя ад. Без нашето цялостно изменение чрез покаяние няма да дойде избавление за света, “избавление” от най-страшното проклятие – войната. Смиреният носител на любовта предпочита да бъде убит, вместо да убива.

От всички пътища, които ни водят към познание на греховете ни, най-важният е вярата в това, че Христос е Бог. Заради тази вяра върху човека слиза любовта на Светия Дух. Позналият опитно светия огън на божествената Любов естествено се стреми да пребъде винаги в това благодатно състояние. И ако той извърши с дело или само в помислите си нещо, вследствие на което настъпва отслабване на чувството за любовта Божия, то самото това отслабване на благодатта, без всякакви рационални психоанализи, е показател за нашето отстъпление от Правдата Божия. Тогава духът ни устремно се обръща към Бога с покаяна молитва, чрез която идва прошката като възстановяване в Любовта.

Християнинът се смирява в сърцето си до крайна степен, слиза в съзнанието си “по-ниско от всяка твар” и чрез това смирение се възнася към Бога, а така се издига и над цялото творение.

Из поученията на св. Силуан Атонски

омни следните два вида помисли и се бой от тях. Единият казва: ти си светец, а другият – няма да се спасиш. Но тези помисли са от врага и в тях няма истина. Ти обаче си мисли: аз съм голям грешник, но Господ е милостив, Той много обича хората и ще ми прости греховете.

Вярвай в това и ще се удостоиш Господ да ти прости. А на своите подвизи не се надявай, дори и много да си се подвизавал. Един подвижник ми казваше: “Аз непременно трябва да бъда помилван, защото правя толкова много поклони всеки ден”; но когато дойде смъртта, той си раздра ризата*.

Знай, че ако мислите ти се отклоняват да следят кой как живее, то това е признак за гордост.

Внимавай! Наблюдавай себе си и ще видиш, че веднага щом душата ти се превъзнесе над брата ти, идва лош помисъл, който не е угоден на Бога. Това е за смирение на душата. Ако тя не се смири, идва някое малко изкушение. Не се ли смири отново, започва борбата с блудната страст. Ако пак не се появи в нея смирението, пада в някой малък грях. Ако и тогава не се смири, ще падне в по-голям грях, и така ще греши дотогава, докато не се научи на смирение. Но веднага щом душата се покае, милостивият Господ ще ѝ даде мир и умиление, всичко лошо ще отмине, ще си отидат и помислите. Тогава пази смирението с всички сили, иначе отново ще паднеш в грях.

Ето колко съм немощен – писах съвсем малко, а вече съм уморен и тялото ми търси покой. Господ в плът на земята също е познал човешката немощ. Той, Милостивият, се уморявал от пътя, заспал на кораба по време на бурята, а когато учениците Го събудили, заповядал на морето и вятъра да утихнат и настанала велика тишина.

Така и в нашата душа, когато призоваваме святото име на Господа, настъпва голям мир.

О, Господи, дай ни да Те хвалим до последния си грях.

*При вест за смърт грехите се разкъсвали (Бит. 37:34), обличало се вретиче (2 Царств. 3:31), което се носело на голо върху гърдите и бедрата и се посипвала главата или цялото тяло с пепел. Всичко това се правело в израз на дълбока скръб. (Библейска археология, протопрезв. Н. Шиваров, Синодално издателство, 1992).